

Å L B O B L A D E T

Tidning för Ålbo by
tredje årgången 1985.

Ålbo bladet

Johan Fröjds affär i Ålbo på 1940 talet.
Telefon Ålbo 13.

ALBO BYFÖRENINGENS ÅRSKRÖNIKA 1985

Albo byförenings styrelse vill med dessa rader försöka att återblicka från det år som gått sedan vi sist var samlade här på Åsudden.

Styrelsen som i år har varit Olle Pettersson ordförande, Run Ågren kassör och Inger Gustavsson sekreterare. I nöjeskommittén har vi haft Rune Ågren, Margareta Dalén, Illka Karonen samt Linnéa Botters. Övriga medlemmar i styrelsen har varit Rose-Marie Åhlstrand och Erik Persson. Styrelsen har haft fem sammanträden där många olika saker diskuterats över en kopp kaffe med dopp och stor gästfrihet hos den som bjudit till möte.

Verksamheten under året som gått har bestått av allehanda ting, bland annat var det i november månad auktion i NTO-lokalen i Hedesunda Wille Åhlstrand var auktionist. Många besökare kom för att se och ropa på de alster som våra duktiga flickor i byn under föregående år med flitiga fingrar tillverkat. Där fanns även kaffe med dopp att få - även det en produkt från Ålbos damer.

Vintern kom sent i år så tomtarna som åkte byn runt med godispåsar till alla snälla barn, fick ställa släden hemma och ta trillan i stället. Inte ens tjälen hade infunnit sej till julen så när våren kom fanns hjulspåren kvar efter tomtens trilla.

Men vintern kom sent om sider och vi fick en hård vinter, snörik och kall med temperaturer ända ner till -32° . Vi minns kanske i efterhand vintern med många elavbrott till nackdel för alla med elvärme och ladugårdar med stillastående mjölkmaskiner.

Så kom Valborg. Vintern hade just släppt sitt grepp men snålblåsten var fortfarande kall när vi firade sista april vid Kalvhaga med de vanliga aktiviteterna. Stor brasa, tipspromenad efter sjövägen och ner till sjöbodarna med åtföljande prisutdelning. Kaffe med dopp fanns att få för en billig penning. Öppet hus i sjöbodarna där vi kunde ta skydd mot kallblåsten. Toppen på verket var ett fyrverkeri som vi med beundrande ögon applåderade.

Tiden gick men även i år skulle vi naturligtvis ha gökotta. Samling var vid gamla affären med cykel eller bil. Efter som vägen var lång till årets utflyktsmål som var Klappstuvallen, så åkte många bil. Men en tapper skara på femton man och kvinnor anträdde färden kl. 08.00 på morgonen Kristihimmelfärdsdagen. Vädrets makter var nådiga, solen flödade över oss alla. Väl framme vid vallen så mötte oss Ragnar Öberg, en äldre gentleman som i unga år var med på fäbovallens mångahanda aktiviteter. Han berättade vallens historia och fångade allas intresse med berättelser från lång tid tillbaka. När Ragnar Öberg slutade sin berättelse med åtföljande applåder så stod två öppna spisar i fäbo-stugan färdiga för korvgrillning och konsumtion av medtagen matkorg. Sedan anträdde färden tillbaka till Albo. Allt gick utan missöden men med en angenäm erfarenhet rikare. Sedan gick tiden lugnt vidare för de flesta.

På midsommaraftonen anordnades dans kring maj-stången vid Assar Söder. Där var många mer eller mindre uppsluppna personer samlade men de flesta och de argaste var nog ändå myggen som i fåfänga försök bekämpades med myggstift, myggolja och även små eldar med enris. Ett stort tack riktar vi till Assar och Linnéa.

En annan lycklig företeelse är att det hållits bröllop vid Åhlstrands mellan Tord och Lena. Som sej bör så kom han när tiden var mogen, det blev en son, Elias heter han. Jag tror att alla i byn lyckönskar dem. Lycka är ju när byn får tillökning så ryck upp er alla ni andra bättre kanske vi kan.

Ännu en lycklig händelse har kommit krönikören till kännedom. Det är att "Malms" (Iasanders) har blivit sålt och om allt går väl så kanske vi i framtiden där får se lampan i köksfönstret lysa på vinterkvällarna.

Albo by har under året ombildat sin gamla fiskvårdsförening i en ny stor förening som omsluter Söderfors, Sälja, Östveda och Albo.

Sedan måste vi berätta en lugnande nyhet. Den gamla brandsprutan som havererade vid fjolårets sprutmönstring är nu renoverad och står beredd i spruthuset om olyckan är framme. Någon sprutövning blev tyvärr inte av i sommar på grund av alltför dåligt väder och brist på initiativförmåga.

Men allt är inte lycka, vi har även en del tragiska saker att påminna om. Under året har tre Albobor, eller före detta Albobor avlidit. Emmy Nordin, Snickars Stina Larsson och Anders Lööv. Må frid vila över deras minnen.

Vi hoppas att idélådan som har kommit upp vid anslags-tavlan ska bli flitigt använd av alla bybor med bra och roliga idéer. Eftersom årets aktiviteter minskat i antal mot tidigare år hoppas vi att nya starka krafter ska komma in i styrelsen.

Vi ser fram emot ett nytt år med många nya idéer och många tillfällen till sammankomster och roliga aktiviteter.

Olle Pettersson

Ekonomisk kassarapport Ålbo Byförening 30/10 1985.

	Ing. balans	Kassa	Bank
1 jan 1985		475: 60	11.500
30 okt 1985		510: 90	9.990:15
Utgifter under året =	2.144:70		

Ex. 3 julgrupper till postbärarna. Julgodis julafton.
Material till syföreningen. Raketer Valborgsmäss.
5 st blomketter m.m.

Kassören

LANTHANDELN SÄLJER DET MESTA. - FRÅN KAFFE TILL GOLVMOPP.

Gefle Dagblad 18/2 1956

De gamla lådfacken är 30 år vid det här laget säger fru Alma Fröjd. Förr användes de enbart för varor i lös vikt, nu när det mesta är paketerat, har en hel del kryddpåsar beretts plats här - bland annat.

I en liten by är handelsboden en viktig beståndsdel. Där handlar byborna det mesta som behövs av konsumtionsvaror - från kaffe och smör till golvmoppar och spik, där träffar de bekanta och där kan de, om det vill sig väl, få veta lite nytt från olika hörn av byn och från omvärlden. Dit kommer varubussen med färskt i köttväg då och då och där kan de - ofta åtminstone - köpa veckotidningen. De känner handlaren, handlaren känner dem och vet i förväg vilken kaffesort han skall plocka ner från hyllan.

Åtminstone lär han veta det om han heter Johan Fröjd och bor i hedesundabyen Ålbo, sju km från socknens medelpunkt Brunn. Hr Fröjd och hans hustru Alma har haft affär här i 30 år, på den tiden hinner man lära sig känna folks inköpsvanor.

5

I den här lilla prydliga affären har den hypermoderna butiksinredningen ännu inte vunnit insteg riktigt, även om man givetvis inte saknar så viktiga ting som t.ex. kylskåp. Här bibehålls ännu de gamla lådfacken för kryddor och varor i lös vikt. De saknar skyltar som anger innehållet - men tro inte att fru Fröjd tvekar ett ögonblick om vilken låda hon skall dra ut när hon behöver plommon eller kanel.

Här finns det mesta i matväg, här finns också rakvatten, glödlampor, näsdukar, galvaniserade hinkar, klädgalgar, spik och ett otal andra saker. Ålboborna behöver inte bli blottställda om de skulle bli insnöade för någon tid. Sådant som inte finns i lager kan beställas. Stek och liknande köttvaror t.ex. som handlaren vanligen inte har hemma för jämnan, kan han ringa efter när det behövs, köttbilen kommer två gånger i veckan, likaså går en buss förbi här lika ofta.

Affären är den enda här, byn består av ett 30-tal familjer, på somrarna tillkommer en hel del sommargäster. En tid efter stormfällningen hade man f.ö. dubbel omsättning, då låg 50-60 skogsarbetare förlagda här. Bär sig affären?

- Den skulle nog inte göra det om vi måste ha folk anställda, säger hr Fröjd. Nu sköter vi den själva, bortsett från att vi har hjälp på lördagarba. På somrarna och även annars ibland, när jag arbetar med annat, klarar min fru i stort sett arbetet ensam. Visserligen handlar folk mera nu än före dyrtiden, men jag tror ändå att affären lönade sig lite bättre då - kanske därför att vi inte hade så stora lager. Sedan har ju så mycket nytt i varuväg tillkommit, särskilt när det gäller matvaror. Nu måste vi föra rätt så stort lager och avsättningen går för långsamt - det inverkar också på omsättningen. - Men arbetet i affären är mycket lättare numera säger fru Fröjd, som har en långvarig butiksvana, hon började redan som helt ung i sina föräldrars affär på Ön. Ännu när Fröjds byggde hus och satte upp handelsbod i Albo, såldes allt i lös vikt. Det gick åt mycken tid att ösa upp, hålla upp och väga upp eller rulla strutar till karameller och snus - om man jämför med det nuva ande lättvindiga sättet att plocka ner de färdiga paketen från hyllorna. Fortfarande finns dock en del varor i lös vikt, t.ex. bruna bönor, korngryn, ärtor och blandad frukt, men de utgör en försvinnande liten del av det hela. Trevligare och trevligare är det också med paketen tycker fru Fröjd, när hon jämför med de stora brödkartongerna och mjölsäckarna, som det skulle plockas och ösas ur.

En annan jämförelse med förr kan hon också dra fram, t.ex. sillförbrukningen. Fem tunnor sill såldes fortare tidigare än en nu. Visserligen säljs också en hel del sill på burk, men det ser ändå ut som denna, en av de stående svenska rätterna fått stryka på foten. Kanske för den mera lättforslade och lättlagade korven? Tidigare förde Fröjds också tyger, men det har de slutat med nu. Man kan inte visa bara några packar tyg, det är inte säkert att kunden hittar något som passar, pretantionerna härvidlag har väl också stigit. Och håller man ett större lager går det aldrig åt.

Men att handelsboden är någon sorts nyhetsförmedling vill inte Fröjds riktigt tro på. Folk tar kanske inte så god tid på sig numera, när de går och handlar? Jo, efter stormfällningen, då pratades det här, säger de. Då stod utlänningar här och höll låda, de kunde ju prata hur illa som helst om folk utan att någon förstod vad det rörde sig om... Värst var det med tyskarna, de kunde inte ett ord svenska då de kom - men innan de var färdiga i Ålboskogen hade de hunnit bli riktigt förstaeliga.

I stort sett gick det emellertid bra att reda sig med stormfällningsgästerna, ändå bättre går det dock med de ständigt återkommande kunderna. Vi trivs med dem, säger fru Fröjd, och vi trivs med affären. Det är bara roligt att hålla på bland paket och lådor.

— Jaha, är det ingenting du glömt? Margareta Frisk handlar
av fru Alma Fröjd.

Under 1900 talet har två dansbanor funnits i Ålbo belägna in- till Torparns. Den älsta tillkom i seklets början norr om landsvägen och begreppet kvarlever fortfarande då vägen till denna ännu heter "gamla dansbansvägen". Vid denna gick det enligt de äldres berättelse många gånger livligt till både med glädje och mindre trevliga saker. Åkerlund upplät mark för den och skänkte även mesta virke för iordningställande av densamma. Tidens tand raserade den men den yngre generationen byggde en ny sådan på södra sidan om landsvägen. Virket till densamma tiggdes i byn men ansågs ej räcka till med följd att företagsamma pojkar högg träd att säga sådant av utan att fråga markägarna, och vad känt är ställde det ej till något förtret.

N.P. 15/4 1950

VÅR LILLA BY

heter i dag Smedsång i Hedesunda, där "byreportern" och fotografen i går gjorde visit hos vattenletaren Harald Söder (t.v. på bilden), som känner i kroppen, då han kommer över en vattenåder samt fiskaren och krutgubben Karl-August Larsson (t.h. på bilden.)

I den lilla byn Smedsång i Hedesunda bor jordbrukaren och båtbyggaren Harald Söder, som är vida bekant i bygden för sin träffsäkra förmåga att peka ut var och på vilket djup det vatten. Men han promenerar inte som vanliga slagrutemän omkring med en römmklyka, utan han "känner det i kroppen" då han råkar komma över en vattenåder.

- Jag har farit vida omkring och letat efter vatten, berättar Söder, då "byreportern" gör visit för att få höra lite närmare om hur det känns att ha ett sådant sjätte sinne för vatten. Och jag vet inte om det är skadligt eller inte, men det känner ju på.

Så demonstrerar Söder på stående fot utanför husknuten hur han bär sig åt. Han sätter armbågarna i sidorna, böjer upp underarmarna, spänner musklerna och promenerar några steg. Ock så börjar han plötsligt att darra, då han nalkas ådern och ju närmare han kommer den, desto mer rycker det i hans kropp. Men i samma ögonblick som han passerar det vattenförande området blir han åter lugn. - Det känns ganska otäckt, jag skakar och blir andfådd och liksom inte kan tala. Går jag långs med ådern blir det bara värre och värre och jag blir till sist tvungen att springa.

8.

Söder demonstrerar även en promenad längs den utpekade och för honom välbekanta ådern. Han skakar våldsamt och halv-springer till sist men lugnar sig på ett par sekunder bara han kommer vid sidan om. Även djupet ned till ådern säger han sig kunna bestämma. Den sträcka före ådern där han känner den magiska kraften är nämligen precis lika med djupet - i fallet hemma på gården fyra meter. Ett par gånger säger han sig av någon oförklarlig anledning ha tagit miste på djupet, men aldrig har han misslyckats med att finna ådern. - En del tror inte på min "förmåga", men själv kan jag inte göra annat än tro på vad jag kunnat konstatera med mina egna ögon, framhåller Söder. De som anlitar mig tror heller inte alltid, men då vederbörande får lov att springa upp ur brunnen när vattnet kommer får även de en annan tanke.

Min speciella känslighet kom jag underfund om redan i min barndom. Vi hade besök i mitt föräldrahem av en gammal man, som utan att använda slagruta hade gåvan att kunna säga var det fanns vatten. Han påpekade att det måste gå en åder under drängkammaren och demonstrerade hur han gjorde för att känna detta. Senare försökte jag göra på samma sätt, dock utan att lyckas. Jag försökte emellertid gång på gång med olika armställningar och till sist gav även jag utslag. Den åder, som går under huset här känner jag förresten också av fast det inte är så farligt.

Med slagruta känner Söder ingenting och på signaturens försåtliga fråga hur det känns i stan med alla vattenledningar förklarar han att dessa är han helt okänsliga för - det är "ingen megnet" i dem. Men annars tar han inte miste på en tum, då det är fråga om var brunnsgrävaren ska sätta spaden.

För närvatande är det gott om vatten och en tyst säsong för vattenletare. Men annars har det hänt att det blivit flera uppdrag per dag. Den torra sommaren för 2 år sedan var sålunda knogig för Söder och särskilt tycktes det vara årsundaborna som då törstade.

72-årig krutgubbe reder sig själv bra.

I Smedsäng bor också en annan originell bybo, fiskaren Karl August Larsson, som tar det lugnt nu innan fisket är i gång och reser sig från sängen och tar en pris snus då vi kliver på i det enkla tjallet.

- Jag blir 72 år nästa gång, så jag är en gammal rackare, men vore jag inte så ofärdig så hade jag knogat med vad som helst konstaterar den humörfriske fiskaren och berättar målande och dramatiskt om hur han på ett ganska prosaiskt sätt skadade sin höft.

- Ja, jösses gosse, det är länge jag har hållit på att fiska. Jag var väl sisådär fjorton år då jag började, fast jag har farit ute på andra arbeten också. Och förr fanns det fisk, jag kunde få 18-19 lådor braxen, gädda, abborre och mört i veckan. Då hade jag också ett 30-tal nät och ett 50-tal ryssjor. Nu har jag några nät och burar och får mest gädda. Men alla avstängningar i Dalälven har förstört fisket.

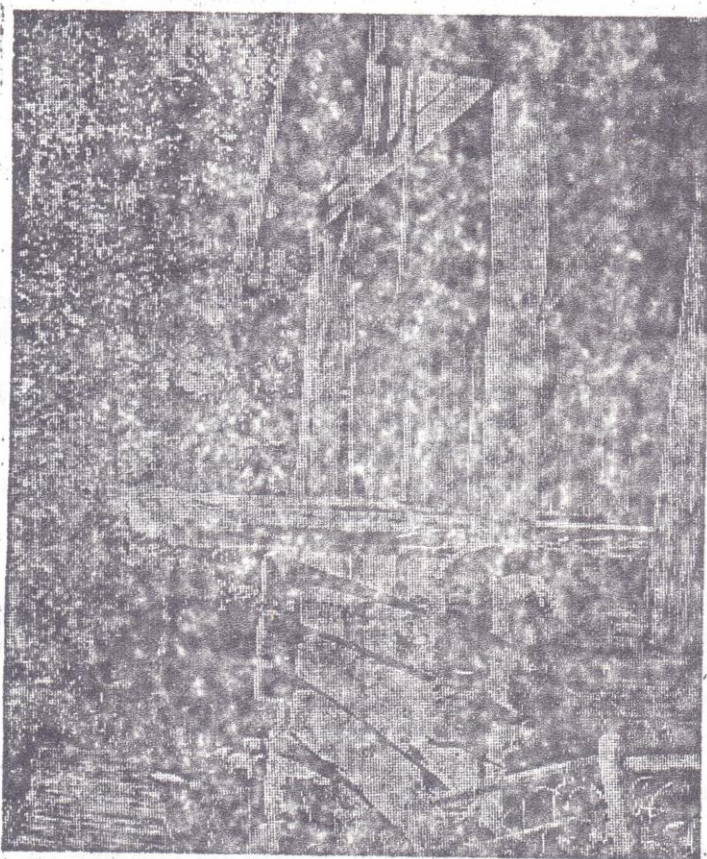
Larsson är född på orten och i hans ungdom var det många, som där byggde och bodde. Men nu har de gamla dött ut och det är inte många som kommit till. Då Larsson gick i skolan var det ett trettiotal barn där - nu finns det bara några få skolbarn, som får skjuts med bil åt annat håll.

Larsson sköter sig ensam och vill också ha det så, även om han helt säkert skulle behöva hjälp till ett och annat i sin kula.

- Visst har jag vänslats med fruntimmer i min dar, det är så klart det, men det har jag slutat upp med, säger gamlingen, tar sig en pris till och får liv i blicken. Men nu vill jag vara i fred. Jag lagar maten själv och det går fint. Det blir mest smörgås och ibland steker jag en korvbit.

- G. D. E. V. - 6 - 69

En enbladig såg i Albo

Sågen i Albo — den blev till på grund av penningknapphet och måste rivas på grund av penningknapphet

□ Den gamla enbladiga bysågen i Albo, Hedesunda, som liksom kvarnen är av mycket gammalt ursprung, har nu rivits. Den var inte förfallen, men marken där den stod skulle användas för andra ändamål.
Hur lång tid kvarn och såg hade stått på platsen är omöjligt att fastslå med bestämdhet, men troligtvis rör det sig om cirka 300 år, och troligen byggdes kvarnen först — den tjänstgjorde f.ö. ända fram till 1950-talet men ombyggdes flera gånger under tidernas lopp.

Såghuset uppfördes vid mitten av 1800-talet. Det lär ha haft minst två föregångare.
Atskilliga försök har gjorts av Albosågens ägare att bevara den. De har dock alltid strandat av brist på medel.
□ Här skall i korthet erinras om sågens tillkomst. Motivet var säkert bybornas knapphet på pengar och tillgången till en lämplig plats med lättmjukt vatten.
Först var det enbart fråga om husbehovsågning. Men så småningom ville byborna även såga

för avsalu. År 1767 hade berättar ett tingsutslag, "ansökning gjorts, thet måtte them tillåtit varda at få til avsalu såga hel och halfbottenbräder, emedan dhe i desse knappa och nog tryckande tider icke såge sig utvägar, at vid hemmanet för skuld sig bibehålla med mera..."

Men häradsrätten ville inte befalla sig med ärendet, då byskogen inte var skiftad.

Först i oktober 1790 fick bönderna rättighet att såga bräder till avsalu. Delning av skogen hade slutförts föregående år, säkerligen mot Gysinge bruks protest.

Vid samma tid skattlades "Bemälte Byamäns enbladiga Sågqvarn". Och byamännen fick tillstånd att såga och försälja "en och en half tolt halfbotten bräder för hvarje af then ägande örmland".

Sågningen för försäljning fortsatte ett gott stycke in på 1800-talet, då modernare anläggningar konkurrerade ut Albosågen, men husbehovsågningen pågick ännu ett stycke in på 1900-talet.

Sista uppsättningen av sågmaskiner köptes från Rångstasågen i Hedesunda då den nedlades. Dess ljud inspirerade f.ö. söckenspelmannen Per Persson Meniös till hans mest omtalade komposition, Rångstasågen.

□ Nog tycker man att Albosågen, kanske provinsens enda kvarvarande i sitt slag, skulle ha flyttats och bevarats i stället för att förvandlas till ved.

Den blev uppbyggd på grund av penningknapphet och måste rivas på grund av penningknapphet.

FRITIOF

"MINNESMÄRKEN"

VID ALBOSTIGEN

Varje liten fläck i hedesundabygdens alla vinklar och vrår har sin lilla benämning och historia. Så är också fallet med gamla Albostigen - där krökar och svängar och stenar väcker minnen till livs hos dem som gått där och mediterat i yngre år och nu i senhöstaldern av sin levnad gör en liten återblick på de här gamla "minnesmärkena". Häromsistens sammanträffade jag med en minnesgod odalman, som berättade något om gamla Albostigen, hans "mammans gata" i unga år, eller med andra ord vägen Kyrkbyn-Albo.

Före 1857 var denna väg en mindre kärrväg, där två hästskjutsar nätt och jämt kunde mötas. Så smal var den. Efter nämnda årtal byggdes den emellertid om och breddades och fick en annan sträckning vid en del punkter i Flösta och grannbyn Albo. Ledare vid denna vägförbättring var en byggmästare Hedman från Gysinge. På 1880-talet skjutsade min sagesman posten från Gysinge till Hedesunda och en gång åkte byggmästaren med honom. Mittför Olnils på prästgårdsåkern steg byggmästaren ur åkdonet och började göra en titt på vägen. Så och så såg den här vägen ut förut, sa han, men jag byggde om den jag.

På gamla stigen fanns före 1857 ingen avväg förrän i bortre delen av Flösta. Den gick vid en sten vid Vretbacken, en skogsbacke där vägen kommer fram vid Sjöstrands odlingen. Förbi Nyvret går också en vägkrök, sen finns det ingenting kvar av den gamla vägen här. Vid Dumyr finns en röd liten lada till höger. Före delningen på 1829 ägdes ladan av Matjas i Albo, men nu äger bonden i Finnmyra om den. En bit förbi Dumyr går vägen till vänster och kommer så småningom fram till slätten vid Körslingsbäcken. Vid denna bäck finns ingen tillstymmelse av gammelstigen, men framme vid Anders Persons uthusbyggnad går den fram som en vinkel neråt Dalälven. I närheten ligger ett åkerstycke som kallas Brugdelarna och där till vänster har vi Norbäcksudden, som går fram till Dalälven. Där någonstans fortsätter gamla vägen över åkerdelarna till Röneses och vidare till Per Lars vid Österbrunnstorget, som har förbindelse med nuvarande landsvägen genom Kärringtä. Den gamla vägen gick alltså en bit närmare Dalälven än den nya.

Så fortsätter vi ett stycke igen. Vid Per Hans är en omkring 75 meter lång biväg och vid denna ligger först Matjas och sen Jonols. Så har vi en åkerslätt med två namn - Österåkern och Västeråkern. Från Åkerlunds kommer vi fram "hitanom" vägen till Baggbo eller närmare bestämt vid farbror Pelles odlingen, som blev kristnad så efter en gammal ungtkarl från Per-Lars. Han tycks ha varit en duktig karl. Som bondson dikade han ut en myr och odlade. Han byggde mangård och ladugård och skaffade sig ett par kor. Men han förblev fortfarande ungtkarl och fick själv sköta både karl- och kvinnfolksysslor. Det var precis inte vanligt att karlarna skulle ha kor när de inte hade någon kvinnlig hjälpreda och därför blev farbror Pelle särskilt "uppmärksam" vid sammankomsterna med byns övriga manfolk. En gång var det ett ljushuvud som kristnade honom till Ingeborg. Farbror Pelle var inte sämre karl för det. I Albo som annorstädes i bygden har folket alltid varit kvicka att sätta på varann öknamn, något som f.ö. är brukligt litet varstans. En annan person i byn fick öknamnet "Svalbopetarn"; det talar ju för sig själv.

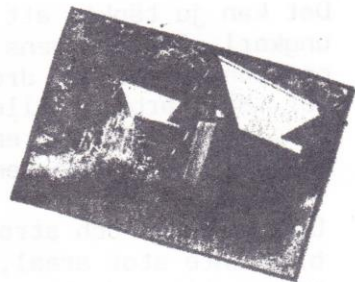
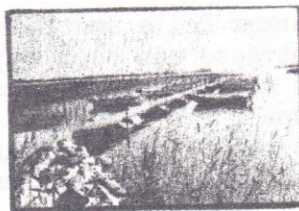
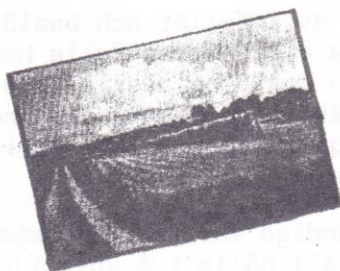
Vi lämnar farbror Pelles odlingen och följer den nuvarande vägen ett tag till Vedmyravägen, från vilken en tvär krok, Hedmanskroken, går. "Hitanför" Vedmyravägen gick den gamla vägen till vänster ner i en sänka. Till

11.

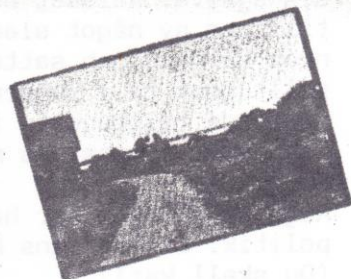
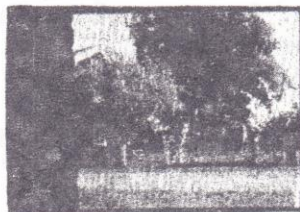
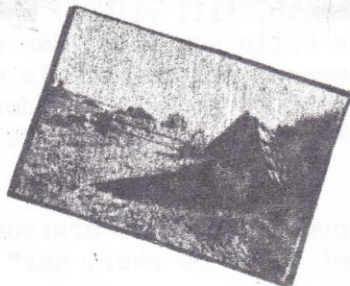
höger om Vedmyravägen och mittför botten av delen låg Hedmanskroken. Här hade vägarbetarna helst velat gå rakt fram för samma betalning, men byggmästaren ville inte gå ifrån sina ritningar. Ock härigenom tillkom Hedmanskroken. Bortom denna fanns en grop som fylldes. Den kallades Vidersgropen. Till vänster om denna låg skogstrakten Kungsberget - betydligt oansenligare än sin namne i Järbo - med en sänka i marken, som kallades Blåbärspottan - ett bra bärställe.

I borte ändan av Ålbo byn låg en milstolpe till höger om gamla landsvägen eller stigen. Sträckan från Tång och hit var alltså en gammal svensk mil. Före 1857 var inte Ålbostigen allmän landsväg som nu, stora landsvägen genom socknen hade då en helt annan sträckning. I Brunn svängde den neråt Rångstatä och Börtä - två riktigt snöhål med gärdesgårdar på sidorna - och gick vidare till Vannersjö, Österfärnebo kyrka, Gysinge och in i Västmanland. Mellan Berrek och Dalarna fanns då ingen väg, men åt Grönsinka gick en väg in i Dalarna.

Vannersjövägen var alltså en kronans väg före 1857, men efter detta årtal övertogs värdigheten av Ålbostigen. Som väg betraktat är väl Vannersjöstigen den förnämligaste av de två just nu. Och fråga är väl om Ålbostigen någonsin kommer att bli så rak och fin - när nu broarna över färjsunden tycks bli en verklighet.

ÅLBO

"FARBROR PELLE" I ÄLBO

22/9 1829 - 31/12 1907

När man kommer en bit bortom Benedicks villan i Älbo, Hedesunda, ser man på vänster hand en liten förfallen stuga, som har likhet med de gamla soldatstugorna. Framför stugan ser man några små åkerlappar, vilka brukas än i dag. Det är nu länge sedan stugan var bebodd. Fönsterrutorna är utslagna, dörrar saknas och taket har delvis uppgivit hoppet att hålla sig kvar och ramlat in. Det är en ödegård, som blott råttor vill husera i numera.

Stugan, som uppförts av timmer, innehåller ett kök, och det är möjligt att det även funnits en liten smal förstugukammare, fast man nu inte kan upptäcka avbalkningen. Inredningen av liknande stugor hade nämligen en liten förstugukammare. Vidare innehåller stugan en liten förstuga. En trappa leder upp till den trånga vindskullen.

Här bodde för åtskilliga år sedan "Farbror Pelle", vilket namn han även begagnade om sig själv. Dessutom gick han under benämningen "Torparn" samt "Ingeborg". Det sista var nog så smått ett skällsord. Hans efternamn var förmodligen Persson, men med detta namn skulle nog de gamla ha svårt att få grepp om rätt person. Man kallar honom för "Farbror Pelle" eller "Ingeborg" eller "Torparn", då vet de gamla byborna vem det är fråga om.

Farbror Pelle var ett original och ungtkarl så länge han kunde andas. Som ungtkarl ålåg det honom att svara även för kvinnfolksgöromålen och då det på den tiden inte ansågs vara "karlatag" att åtaga sig kvinnofolksgöra, kristinade byborna honom till det feminina ordet "Ingeborg". Sitt namn namn "Farbror Pelle" var han stolt över.

Farbror Pelle var bondpojke och kom från Per-Lars. Husbonden där på hemmanet kallades för "Pellas-gubben" och ansågs vara den tidens skickligaste jordbrukare i den byn. Därtill ägde han de bästa skogarna. Bonden fick i alla fall det infallet att inte önska sig några mågar. Därför skaffade han sig hundar, som skulle hålla ev. friare borta från gården.

Det kan ju tänkas att Farbror Pelle smittades av infallet och beslöt bli ungtkarl. I sanningens intresse bör dock sägas att Farbror Pelle hade sina stunder, då han drogs åt kvinnofolken, men det blev aldrig mera heller. När Farbror Pelle ansåg sig ha tjänat färdigt hemma på färdnegården, odlade han upp en sankmyr just där den gamla vägen blev färdig 1857 och vid den tidpunkten var Farbror Pelle omkring 20 år.

Där gick han och stretade och gjorde den eländiga marken odlingsbar. Det blev inte stor areal, men han kunde i alla fall hålla två kor. Vid sin odling timrande han själv upp en liten stuga, där han sedan bodde under hela sitt liv, skötte ladugården, matlagningen och de övriga sysslorna.

Pojkarna i byn samlades stundom i någon av stugorna och höll kalas för sig själva. Kalaset bestod mestadels av brännvin, till vilket bjöds tilltugg av något slag. En gång stod Farbror Pelle som värd. Han hade nyss kärnat och satte fram smörträget och menade att det skulle utgöra tilltugget till suparna. Pojkarna måtte ha sett en smula konfunderade ut angående tilltuggets förpassande till mun. Men då sade Farbror Pelle "Ta med händerna, ta med händerna".

Någon enstöring var han inte utan låg med bypojkarna och pratade bypolitik. Ett av hans kända valspråk var -"Det heter Du skär, kär"
(Du skall karl)

Eftersom han slagit alla tankar på frierier eller andra fruntimmershistorier ur hågen ansåg han sig inte vara så noga med klädseln. Man kan säga att Farbror Pelle gick slarvigt klädd. Det oaktat var han en smula högmodig, men fint och fjäsk tålde han inte.

Medan Per-Lars-gubben levde var det vanligt att man under vartiden fiskade en myckenhet av braxen under leken. Man saltade in hundratals braxar till vintern och fick omväxling i sovelväg. En gång när fiskelaget övernattade i "kvan" kom Farbror Pelle inklivande. I den ena handen höll han en abborre och i den andra en mört. Dessa slog han i stackhyllan och lade dem därefter på glödhögen som de voro. När de voro färdigstekta började han äta av dem och sade: -"Nu när jag är frössen (en sjukdom) gör det detsamma om det är saltat eller ej. Annars hade han sitt radikalmedel mot sjukdomar, som med tanke på hans uttryck inte tycktes hjälpa alla gånger. Han tog nämligen ett rus ibland för att rensa upp kroppen.

Farbror Pelle var ett original, men man kan inte säga att det var ett fattigt sådant, åtminstone inte i ordets djupaste mening. Han försörjde sig på sin lilla odling med två kor och hade sitt bröd för dagen och syntes ha varit nöjd till dess han i början av 1900-talet gav upp jordelivets slit och somnade in för alltid.

Österbrunnstorg heter den öppna platsen vid f.d.bastun vid vägen till Rönäs gård. Detta torg har varit en samlingspunkt för byns befolkning och där låg byns då vattensäkraste brunn där vatten fanns att hämta under torra år då övriga brunnar var tomma, och att märka är att den är gemensam för byn.

Torget var även en lekplats för byns ungdom och kraftsporter bedrevs där. De så kallade lyftstenarna (vilka fanns i varje by) låg där, runda och svårfattade i olika storlekar för olika åldrar, vilka byns manliga ungdom försökte lyfta och visa sina krafter.

Dessa stenar blev av okänd anledning inlagda i stenvuren intill Pellas gården.

Även andra sporter före idrottens tid utövades där. Populärt för de litet yngre var att kasta ruta. Detta var avsågade trissor av runda stockar vilka rullades i väg att träffa något mål.

I synnerhet landbönderna var i högsta grad beroende av Gysinge bruk och måste underställa sig deras förordningar. Så när en faster till siste brukspatronen Gustaf Benedicks, Anna Benedicks (för sin rikedom kallad guldunnan) kom på besök till Gysinge. Detta var före järnvägens tid varför hon skjutsades med elegant åkdon förspänd parhästar från Gävle. Då var landbönderna utkommenderade att stå ödmjukt efter vägen genom Ålbo och så att säga hälsa henne välkommen och visa att bruket hade domäner och underlydande i denna by.

Exhil å Hedesunda Ting den 13 febr. 1742.

Som underskrifna Byamän i Ålbo och Hedesunda socken befinna en stor oordning och märkelig lamhet ~~å~~ i varjehanda nödiga mål efterkommande och fullgörande, såsom åker och ängs hägnande och otidigt betande, fiskevattnets nyttjande med mera. Så hava vi till förekommande därav i anledning av 1741 års riksdags resolution 13§ funnit nödigt att låta författa en byordning så att sådane och slike mål desto bättre iakttagas må enär var och en vet vad på rätter tid fullgöras bör, och vad som påföljer, som med allas bifall till en god ordning och enighets bibehållande med utsatt vite avfattat varder uti följande punkter.

1. Så skall var och en när utsädestiden stundar vara noga omtänkt och grannerliga efterse om något fel är på sin andel i gärdesgårdarne och vad felaktigt är i tid och strax laga så att intet kreatur kan inkomma och i något mål skada göra.
2. Som det mycket ibland felaktigt varit med broarnas hållande så skall var och en vara sorgfällig att hålla broarna uti åkrarna över diken där gamla broställen varit och nödig väg prövas och diket under dem öppet hållas att vattnet har sitt fria lopp, alltid så laga att var och en kan obehindrat framkomma.
3. Leddet vid Hampgårdet skall för varv hållas en om året efter röklängder med var sitt gårdsel.
4. Som hönsen ofta stor skada göra, så på utsäde som i sädens mogna tid, så skall alla de som höns hava, dem akta fångsla och vingarna avskära så att de inte flyga kunna samt var och en andel för åkrarna igentäppa så att de icke heller måga inkrypa och grödanskada tillfoga.
5. Därest gängse och nödig väg och ingång i åkrarna hemvid byn varit skall snaderligast göras grindar och vidmakthållas av dem som tillförne lednen hållit, så man lindrigare in och ut i åkrarna komma med sin redskap.
6. Med åkerkörningar skall grannerligast iakttagas att i allmänna skiftesmätt skall fårorna läggas och stjälpas efter varandra och årligen ömsas så att därmed fördelaktighet sker med jordens dragande ifrån den ena sidan till den andra varför den som sexman är inseende hava skall.

7. I gemen och överallt skall var och en angelägen vara att försvarligen vidmakthålla sina ängsbrottar så att ängen befredade bliva, men i synnerhet iakttagas skall. N:o 1. Att ängen Västansån skall alltid vara och bliva befredade för hästar och boskaps betande till dess de överallt bärgade äro och var och en hava sitt i hägn som härtills varit. N:o 2. Om Grätångarna och Näsmurarna skall Brottar göras och vidmakthållas av dem som därinnan hava allesammans lika taga stängselmått och med stängning delaga skola. N:o 3. Som det kostsamt faller att hålla brottar ovanför fäbodarna varest tillförne aldrig någon varit skall nu vara i god hägn genom vallhjonens motande vid under bemälte vite. N:o 4. Sedan dessa äng slagna äro skall aldrig tillåtet bliva att med något boskaps kreatur insmyga utan allas samtycke, som ske skall alla på en gång insläppa och beta de sista 14 dagar de äro i fäbodarna om hösten.
8. Urfjällen och Baggröddret skall också hägnas men tillåtet vara skall att beta med hästarna dock ingen boskap om våren till Ersmässotiden.
9. Ängsbrottar hemom ån omkring Nyröddret och de ängar därinom äro skall försvarligen vidmakthållas och aldrig om vartiden något häst-kreatur insläppa så att de få tillfälle att simma över ån och på ovanberörda äng skada göra och efter det kostsammare är på den ena ändan att stänga skall dessa brottar skiljas uti tvenne laga mått.
10. Under den tiden Erik Persson och Per Larsson äro med boskapen i Rönäs, skall de övriga ej förment vara att beta med boskapen inom Nyröddrets brottar men inte annostädes ej heller över Ersmässotiden.
11. Bron vid Lisselänget skall försvarligen byggas och vidmakthållas så därvid ovannämnda Erik Perssons hägnas ej något men tillfogas må, de övriga broarna vid fäbodarna skall också försvarligen hållas och delas, alla taga lika andel.
12. Snölingsmossbron skall också med de övriga broarna i vår fördelas och alla lika andelar tagas och försvarligen hållas av dem.
13. Som det ofta hänt och gjort blivet av de obetänkte när de anten gå eller med häst och annat kreatur framfara, sönderriva och uppkasta ledd, gård och brottar, men ej efter sig rötta, skall den som därmed beträdes, vara förbunden till nedanförda utsatta vite.
14. Allt hoparbete skall vid samma vite benäget efterkommas, när det dagen förut rådgjort och tillsagt blivet.

15. Vid samma vite skola och allt Backstu så och Husfolk vara förbjudna att bortslå mulbeten för boskapen, så han som ovanför ån likaledes allt överflödigt lövtagande och nävertäckt till salu.
16. Om någöndera åstunda inrätta sig fåbodhus vid Rönäs utom Erik Persson och Per Larssons hägnader skall ej betaget vara.
17. Vid detta vite skall all skottnätning vara förbjudet så hemvid landet som hela ån ända uppför till fåbodarna allt medan fiskeleken pågår, även skall ingen lovligt vara att bruka hållnät och sänka i ån som hindrar fiskarnas uppgång, det vi och vid lika vite för Kungsgårdsborna begära förbud.
18. Utsättande vid 10 dalers silver vite för den som sig i någon mätto härutinnan förbryter eller åsidesätter vad som härmedels till ett gott ändamål och god hushållning avfattat och i ord från ord föreskrivet stå.
19. Som man under tiden förmärkt någon ötrohet uti fiskande, andras vånnor vittjande och fiskens borttagande, det vi härtill i ett tåligt sinne hyst, men den som hädanefter så obetänkt är och sitt onda kynne härutinnan visar skall vara skyldig till detta utsatta vite med vad mera som påfölja kan.
20. Anhållande i ödmjukhet det den högt och lovlige Häradsrätten täckes i protokollet detta intaga och kraftig stadfästelse meddela i övrigt och utsätta som föreskrivet står är med allas råd och samtycke slutit och belevat och i allas mål efterlevas skall vader med våra namn och bomärkens undersättande bekräftande av.

Hedesunda den 12 febr. 1742.

Erik	☒	Persson	N: 3
Mats	N	Nilsson	N: 1
Olof	⤴	Persson	N: 51
Olof	⤵	Joonsson	N: 2
Per	⤵	Larsson	N: 53
Olof	⊃	Persson	N: 4
Per	✕	Joonsson	N: 5
Anders	✕	Olofsson	N: 6
Erik	HK	Ersson	N: 7
Joon	✕	Joonsson	N: 8

I Ålbo By och Hedesunda Söcken.

Oppsatt av
Jöns Hedberg.